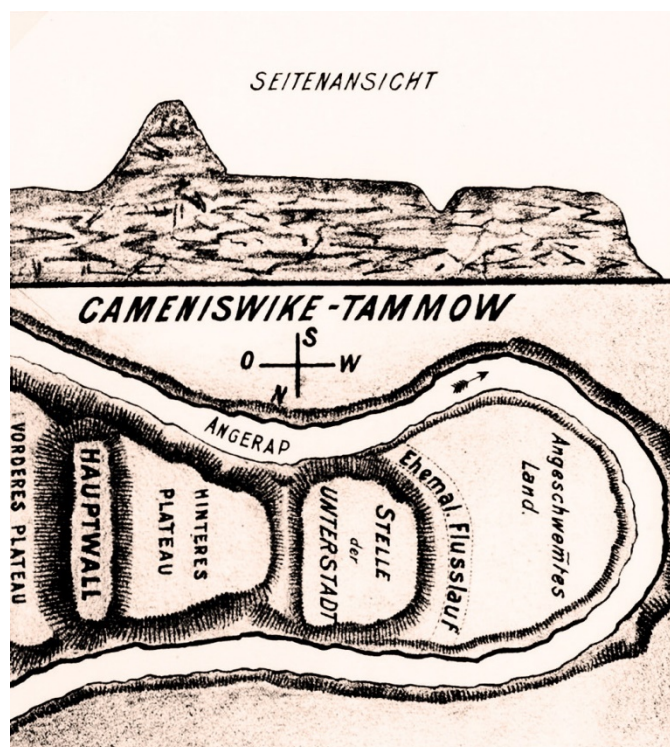

Roman Širouchov

Tamoviškiai-Kamsvykus. Prūsų piliakalnis ir Vokiečių ordino pilis.

Pats žinomiausias Nadruvos žemės piliakalnis – Tamoviškių (Tammowiscken) pilis, žinomas irgi Kamswykus vardu. Piliakalnis yra 125 m. į pietvakarius nuo Timofejevka (Tamoviškių) kaimo ant aukšto Angerapės kranto. Buvusios pilies kompleksas yra 140x55 m. dydžio ir susidaro iš dviejų aikštelių. Pagrindinė, šiaurės, aikštelė yra trapecijos formos ir 60x55 m. dydžio. Ji iškilusi virš vandens į 15 m. Nuo laukų pusės aikštelė apsaugota galingu 50 m ilgio pylimu, šalia kurio iš rytų pusės buvo apsauginis bokštas. Iš šiaurės pusės prieš pylimą išliko griovio įduba, per kurią į bokštą jau Ordino laikais buvo įrengtas pakeliamasis tiltas. Antra aikštelė atskirta nuo pirmos 12 m pločio ir 4 m gylio grioviu yra 80x30 m dydžio ir 10 m aukščio virš vandens lygio. Per dvi piliakalnio aikšteles eina dabartinis (XIX a.?) kelias.

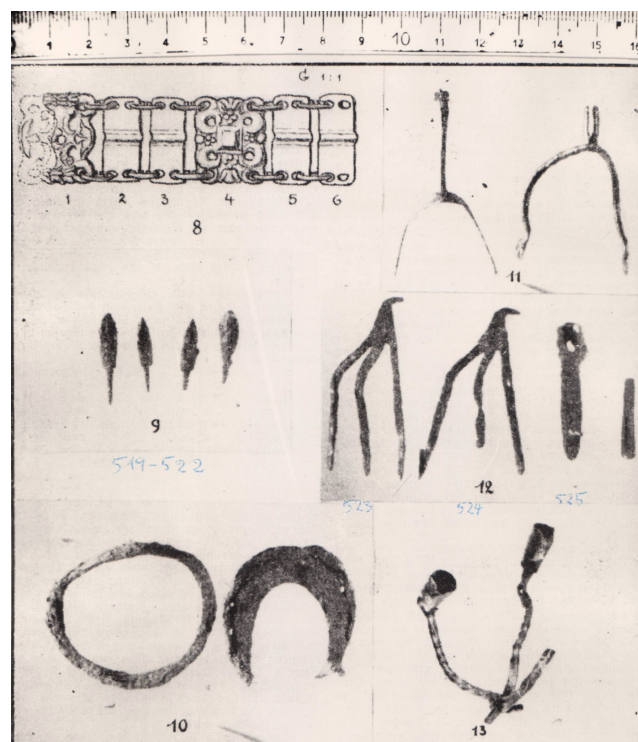

Tamoviškių piliakalnis kaip *Cameniswike* pilis minimas 1326 m. Petro Dusburgiečio kronikoje, susiję su 1274 m. įvykiais, kai landmeistras Konrad von Tirenberg'as pasiuntė Sembos fogtą

Ditrichą karinei žvalgybai į Nadruvos žemę. Po Ottolichijos/Katinavos prūsų pilies užvaldymo, ordino būrys kartu su prūsų pakrikštytais vytingais užpuolė Tamoviškių pilį, saugomą 200 nadruvių karių, išgrobstė ir sudegino ją.

XIV a. – Vokiečių ordino karų su LDK laikotarpis. Dėl prasidėjusios Įsruties pilies statybos 1336 priedangos, ordinas nusprendė atstatyti neblogai išlikusį Kamswikus įtvirtinimą, pavadinus jį *Haus Tammow*. Piliakalnis vėl turėjo tapti kariniu forpostu, dabar – prieš lietuvių kunigaikščių antpuolius. Ordinas pagilino ir praplatino griovius, atstatė apsauginį bokštą. Galimas daiktas, kad antra aikštelė ir atitinkamai griovys tarp dviejų aikštelių – jau XIV a. laikotarpio pertvarkymų padariniai. Į klausimą, ar antra piliakalnio aikštelė egzistavo jau prūsų laikais arba buvo įrengta tik ordino laikais kaip priešpilis, atsakymą duotų tik archeologiniai tyrinėjimai.

Naujai atstatyta Tamoviškių pilis buvo užpulta ir sudeginta lietuvių kunigaikščių karių 1371, 1376, 1381 m. ir vėliau. Po 1384 antpuolio pilis buvo vėl atstatyta ir papildomai įtvirtinta, bet po 1409 lietuvių antpuolio ir Vokiečių ordinio pralaimėjimo Žalgirio mūšyje, Haus Tammow įtvirtinimas nebeminimas.

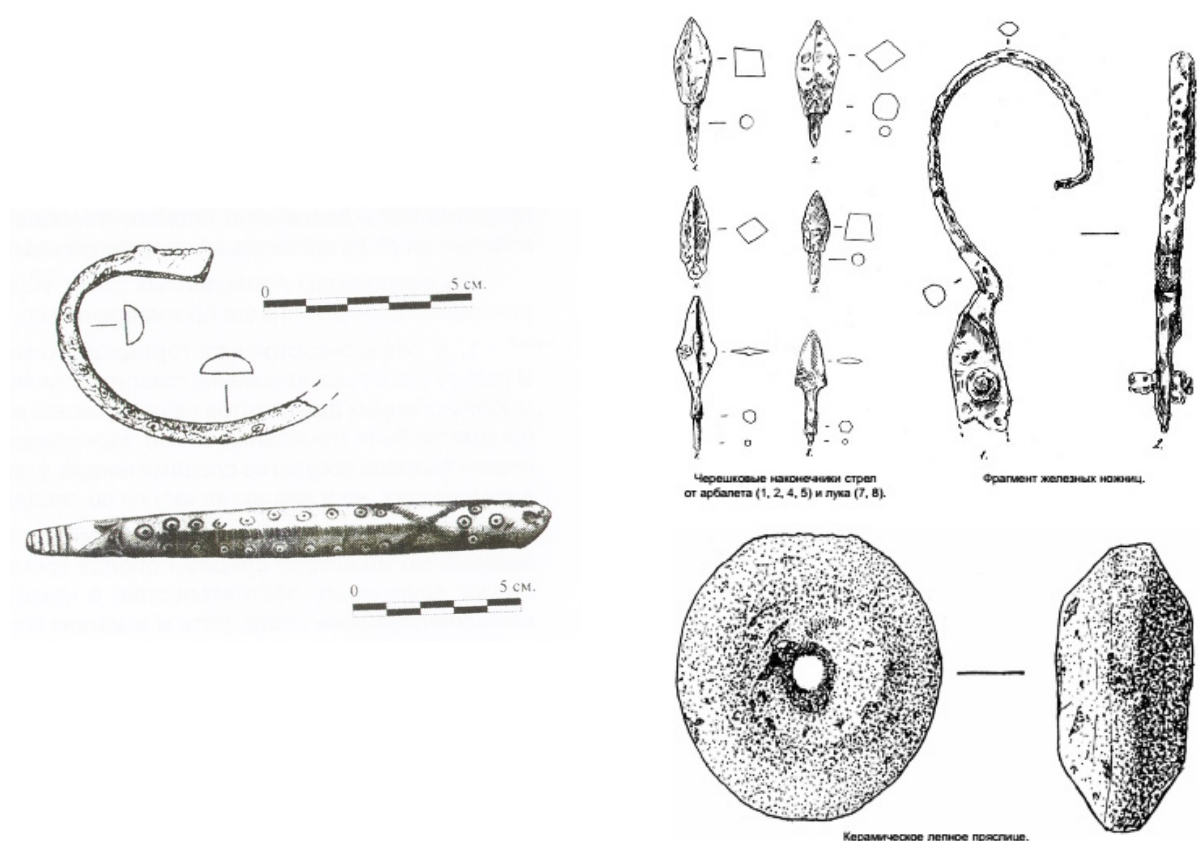

Tamoviškių piliakalnio ir jo apylinkių pirmieji archeologiniai radiniai priklauso dar XVIII a. Tai neolito ir žalvario amžiaus kirviai, vakarų baltų pilkapių kultūros urnos ir puodai (greičiausiai iš šalia buvusio pilkapyne), Romeniško ir Vėlyvojo geležies amžiaus segės ir kt. dirbiniai iš piliakalnio ir esamų šalia kapinynų. Radiniai buvo iš dalies publikuoti ir iki 1944-45 m. saugomi „Prūsijos“ muziejuje Karaliaučiuje ir Įsruties muziejuje.

2002-2003 čia įvyko archeologiniai kasinėjimai, vadovaujami E. Kalašnikovo. Šiaurės piliakalnio pusėje buvo atidengtas 144 kv. m. plotis. Buvo aptikti du pagrindiniai kultūriniai sluoksniai, I tūkstantmečio antros pusės ir XI-XIII a. arba prūsų-nadruvių veiklos šiaurės-rytų pusėje ir čia pat prie piliakalnio griovio. Ir Vokiečių ordino laikotarpio arba XIV-XV a. „Prūsų“ sluoksniuose buvo aptikta keramika grublėtu paviršiumi ir vėlesnė „slavų“ arba „baltic-rim“ tipų

žiedžiama keramika, moliniai verpstukai, dvi pasaginės segės, apyrankės gyvuliniais galais fragmentas, sidabro lydinio fragmentas ir kt. radiniai. Ordino laikotarpiui priklauso atitinkamos rūšies keramikos šukės, gramzdai ir arbaletų strelių antgaliai. Paskutiniai, aptikti prie pagrindinio pylimo, gali būti susiję su XIV antros pusės-XV a. pradžios Vokiečių ordino ir LDK mušiais.

Tamoviškių piliakalnis, kai centrinis istorinio kraštovaizdžio objektas su amžiais apaugo legendomis, kurie, galimas daiktas, iš dalies atspindi praeities įvykius.

Viena jų, publikuota Tettau ir Temme 1865s turi etimologinę prasmę ir kalba apie Kamsviką - Tamoviškių/Kamsvykio pilies mitologinį valdovą. Kamsvikas buvo piktas žmogus, kuris žiauriai elgdavosi su savo pavaldiniais. Pagaliau jo paties žmona liepė jį grandinėmis sukaustyti ir gyvą pilies rūsyje užmūryti. Bet Kamsviko žmona pati dar žvėriškiau elgėsi su žmonėmis. Dėl to dievai užsirustino ir pilis prasmego. Nepalaidoti valdytojai ne rado ramybės ir vidurnaktiais vaidenosi vietiniams: Kamsvikas - laukiniu juodoju katinu, o jo žmona pavirto juoda karve.

Panašu, kad šioje legendoje, be magijos ir chtoniškų motyvų, atspindėjo šiek tiek tikrovės. Galimas daiktas, kad dalis prūsų žemių valdovų - vytingų arba nobilių, iš tikrųjų buvo nieko žiauresni už kryžiuočius, kontroliuojant prūsų mokesčius, privalomą dalyvavimą pilių statybose ir žemės ūkio darbuose, kasdieninį gyvenimą. O gal tas „legendinis“ prūsų nobilius tapo itin žiaurus, gavęs papildomų įgaliojimų iš Vokiečių ordino po krikšto?

Įdomu, kad karvės motyvas kartojasi ir kitoje susijusioje su Tamoviškių-Kamsvykio piliakalniu sakmėje. Paskutinė buvo užrašyta J. Basanavičiumi ir pasakoja apie esą 1810 m. įvykį susijusiu

su ūkininko Kriugerio karvė. Kiekvieną naktį to ūkininko karvė pareidavo iš Kampsvikalnio išmilžta. Ir kas vakar išeidavo atgal į tą kalną. Ūkininkas suprato, kad neturėsiantis iš jos jokios naudos ir sumanė ją parduoti už 6 talerius. Sekantį vakarą karvė vėl prapuolė, o kai vėl parėjo naktį išmilžta ant jos rago buvo pririšta mašnelė su 6 taleriais. Kriugeris paėmė pinigus, bet kai sekantį vakarą karvė buvo išėjusi į Kamsvykalnį, daugiau nebesugrįžo ir ne vienas jos paskui ne matė.

Šių legendų kontekste yra labai įdomus ne visai archeologinis radinis iš 2002 m. tyrinėjimų. Pirmo horizonto kultūrinis sluoksnis vakarų perkastos pusėje iki dugno buvo suardytas karvės palaidojimu. Pagal aptiktus aplink karvės kaulų keramikos su glazūra ir fajanso šukės, gyvūnas buvo užkastas čia XVIII-XIX a. pradžioje, kas iš esmės atitinka paskutinės legendos įvykius.

XIX a. Tamoviškių pilį dažnai vadindavo Bobkalniu ir minėjo, kad esą buvo pagoniška šventykla. Pats piliakalnis XIX-XX a. p.p. buvo populiarus tautinių (vokiečių ir lietuvių) susirinkimų ir švenčių vieta.